

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของวัด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

MANAGEMENT OF CULTURAL ATTRACTION OF TEMPLES IN THE UPPER NORTHERN REGION

พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ) ดีเยี่ยม *

Phrakrupaladteranuwattra (Suthep) Deeyiam

Received: 2021-10-1

Revised: 2021-12-22

Accepted: 2021-12-31

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของวัดผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่พัฒนาหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้เกิดความคุ้มค่า โดยไม่เป็นการทำลายทรัพยากรเหล่านั้น แต่ในปัจจุบันพบว่าแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้ยังขาดจุดเด่นของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ขาดความเข้าใจในด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ขาดกระบวนการในด้านความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้ไม่เกิดความน่าสนใจ จึงควรให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีก

ดังนั้น จากการศึกษาพบว่า การทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดความน่าสนใจ ต้องเริ่มตั้งแต่การขับเคลื่อน “วัด” เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งเรื่อง ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ แต่วัดไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมได้เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมแบบบูรณาการร่วมกัน จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตามหลักของ “บวร+อ” บ้าน วัด โรงเรียน/หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมกันพัฒนา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านสังคม วัฒนธรรม 5) ด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่พอดี ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ที่จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน ประกอบกับยังคงรักษาวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: วัด, การบริหารจัดการ, แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, ภาคเหนือ.

ABSTRACT

This article The objective is to propose about the management of the temple's cultural attractions through cultural tourism. in the area to develop or make use of local resources or wisdom

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, เบอร์โทร: 081-9712385,

E-mail: suthepdeeyiam@gmail.com

to be worthwhile without destroying those resources But nowadays, it is found that tourism in this manner still lacks cultural highlights in each area. Lack of understanding of information for tourists Lack of creative processes that differ in each area including access to tourist attractions facilities make it not interesting attract tourists to come back to visit again.

Therefore, the study found that making cultural tourism interesting must start from the drive of "temple" because the temple is the center of the community. Cultural tourism has therefore become a relationship that is relevant to many sectors. No, except for the public and private sectors only but is associated with houses, temples, tourist communities Which focuses on Buddhist tourism in a way that will benefit all things in order to create happiness in the community like standing In addition, the development of cultural tourism also requires both local people. Public and private sectors to drive by development in various aspects, which are 1) physical 2) facilities 3) ecology and environment 4) social culture 5) economy to lead to the right tourism Because the right tourism will lead to the lasting happiness of the people.

Keywords: Temples, Management, Cultural attraction

1. บทนำ

“วัด” ถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา อบรมสั่งสอนจริยธรรม เป็นสถานที่รวมกลุ่มของชุมชนในการประชุมหมู่บ้าน จัดงานประเพณีต่าง ๆ ก็มักใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรมเหล่านี้ ประกอบกับยังเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นตามหลักวิถีพุทธแท้ทั้งสิ้น ประกอบกับปัจจุบันการท่องเที่ยวก็มีการเติบโตเป็นอย่างมาก ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากสถิติ ของ World Tourism Organization (UNWTO) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในประเทศไทย มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเฉพาะภาคอีสานตอนล่าง ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ก็มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยว เชิงนิเวศและประวัติศาสตร์ มากขึ้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยว จึงถือได้ว่าเป็นความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน ในการสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นและประเทศตามมา โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวชมสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง ที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นหลัง¹

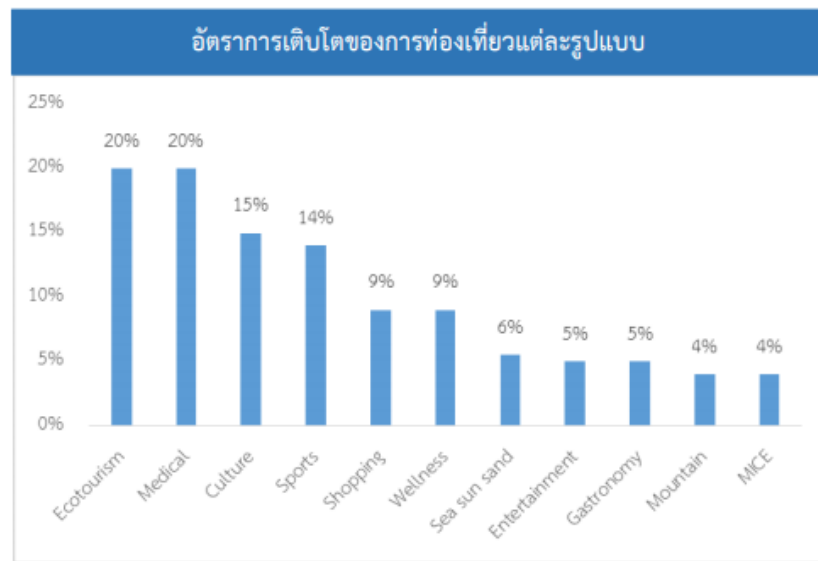
¹ L.Robert,&D.Hall, **Rural tourism and recreation: principle to practice**, (London: UK,2001), อ้างถึงใน พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, **การท่องเที่ยวชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดียนสโตร์, 2553), หน้า 11-20.

ภาพประกอบที่ 1: สถานการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากข้อมูลของ World Tourism Organization (UNWTO)

สอดคล้องกับข้อมูลของ UNWTO หากพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวของโลกและประเทศไทย พบว่า อัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการขยายตัวค่อนข้างสูง จากสถานการณ์การท่องเที่ยวไทยพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้มากถึง 17% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และยังมีอัตราการเติบโตของภาคการท่องเที่ยวสูงกว่าอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยยังส่งผลต่อการจ้างงาน การสร้างรายได้ให้กับประชากรไทย โดยภาคการท่องเที่ยวมีอัตราการจ้างงานถึง 13.3% ของผู้มีงานทำทั้งหมด และมีอัตราการจ้างงานที่เติบโตขึ้นในภาคธุรกิจการท่องเที่ยว โดยภาพลักษณ์ของประเทศไทยนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอันดับต้น ๆ ที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะในเรื่องของความปลอดภัย ความคุ้มค่า และเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นในเรื่อง อาหารและวัฒนธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ นักท่องเที่ยวในอาเซียน นักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป นักท่องเที่ยวจากประเทศจีน ตามลำดับ²

² World Tourism Organization (UNWTO), ออนไลน์, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2563, จากเว็บไซต์ http://osthailand.nic.go.th/files/policy_sector/File_Download/Tourism_Analysis.pdf

ที่มา: UNWTO, Global wellness tourism, Euromonitor, Effinity analysis

ภาพประกอบที่ 2: สถิติการเดินทางของนักท่องเที่ยวในอาเซียน นักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป นักท่องเที่ยวจากประเทศจีน

และจากข้อมูลอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยว ขนาดมูลค่าตลาดโลกและแนวโน้มอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวพบว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากมีอัตราการเติบโตของตลาดสูงที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และที่น่าสนใจรองมา คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงกีฬาซึ่งมีอัตราการเติบโตของตลาดค่อนข้างสูง โดยขนาดตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ โดยตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งโลกมีมูลค่ารวมราว 9 แสนล้านเหรียญสหรัฐ และมีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูง 3 อันดับแรก ทั้งนี้ คาดการณ์ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีอัตราการเติบโตถึง 15% ต่อปีในระยะ 10 ปีข้างหน้า กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจสูงเนื่องจากตลาดโลกมีขนาดใหญ่ตลอดจนมีอัตราการขยายตัวสูง³

เมื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้วัด ซึ่งเป็นสถานที่เผยแผ่วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ของพื้นที่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมหรือทำกิจของพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่จะต้องมีการปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เราจะได้

³ สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, โครงการทิศทางการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10 ปี.

ออนไลน์, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2563. จากเว็บไซต์

https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/article_attach/02FinalReportDirection10Year.pdf

ว่า อดีตประชาชน มักจะใช้วัดเป็นสถานที่นัดพบ ทำกิจกรรม เข้าวัดเพื่อไปทำบุญตักบาตร สนทนาธรรม ในเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ แต่ปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่เข้าวัดน้อยลง ส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชนส่วนวัยทำงาน ซึ่งเป็นคนกลุ่มมาก กลับมักไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัด เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ การแข่งขันทางสังคมที่ บีบรัดให้ประชาชนต้องหันมาทำงานกันมากขึ้น โดยไม่มีเวลาเข้าวัด ส่งผลกระทบต่อกระบวนการขัดเกลาทางจิตใจในด้านศีลธรรม จริยธรรม ของประชาชนลดน้อยลง เราจะเห็นได้จากตามข่าว หน้าหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันที่มีการฆ่ากัน พ่อฆ่าแม่ ลูกทำร้ายร่างกายพ่อแม่ รวมถึงการฆ่าตัวตาย เพราะ สิ่งเร้านี้เกิดจากการขาด เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา⁴

ดังนั้น ในมิติของการท่องเที่ยว วัด ถือว่าเป็นสถานที่หนึ่งที่ช่วยในเรื่อง การแทรกซึมนำเอา หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดีงาม มาเผยแพร่ออกสู่แก่นักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชม จึงต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการบริหารงาน สนับสนุนให้นำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น มาเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งบางแห่งก็เป็นมรดกของชุมชน ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม สืบทอดพระพุทธศาสนาไว้ ด้วยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนา ก็ได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประกอบกับ กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่สนใจมากขึ้น จึงมีมาตรการสนับสนุนให้วัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถศึกษาทั้งประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภาพจิตรกรรมต่าง ๆ แสดงแก่นักท่องเที่ยว เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชม ในศิลปะต่าง ๆ การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ประกอบกับผลประโยชน์ที่ได้รับในชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก ก็เป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ชุมชน จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ ในการเชื่อมโยงกับแหล่งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่เหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการเรียนรู้วิถีพุทธ ฉะนั้น วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ดี การเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะนี้มีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ถูกปลูกฝังและส่งเสริมให้มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม คนในชุมชนเองก็เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและหวงแหนในวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง จนนำมาซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ไปได้จากรุ่นสู่รุ่นในประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และทำความเข้าใจถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอย่างแท้จริงผ่านงานสถาปัตยกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีการบันทึกเรื่องราวในแต่ละยุคสมัย และวิถีชีวิตของคนในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองจนนำไปสู่การอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลัง

⁴ L.Robert,&D.Hall, Rural tourism and recreation: principle to practice, (London: UK,2001), อ้างถึงใน พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, การท่องเที่ยวชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดียนสโตร์, 2553), หน้า 11-20.

2. รูปแบบการบริหารจัดการวัด

2.1 แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โดยวัดถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ประชาชนที่เลื่อมใสในหลักพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่วัดในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่เพียงแต่ให้คำสอนแก่ประชาชนเพียงเท่านั้น แต่มีการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งขึ้นมา ในเรื่อง ความโดดเด่นของศิลปวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ สถาปัตยกรรมภายใน ภาพวาด ภาพเขียน ฝาผนัง ให้ดูแปลกตาไปจากวัดทั่วไป หรือแม้แต่สร้างให้มีศูนย์เรียนรู้ การจัดทำพิพิธภัณฑ์ในวัด สร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมวัด และถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์วัตถุโบราณ ให้กับลูกหลาน รวมถึง การนำมัคคุเทศก์ ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเราสามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ของคนในท้องถิ่น เข้ามาเชื่อมโยง สร้างแหล่งเรียนรู้ ประกอบกับการสร้างรายได้ และอาชีพให้แก่ชุมชน

ยกตัวอย่าง “จังหวัดน่าน” ถือได้ว่าการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนไม่เพียงแต่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เท่านั้น แต่จังหวัดน่านยังคงสร้างเอกลักษณ์ของจังหวัดให้โดดเด่น สร้างความเป็นเมืองด้วยวิถีพุทธอย่างลงตัว มีความเหมาะสม ไม่กลืนหายไปกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน แต่กลับกลายใช้ประโยชน์ต่อความเปลี่ยนแปลงนี้ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนในพื้นที่อย่างลงตัว ใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เช่น ประเพณีหกเป็ง ซึ่งเป็นประเพณีมัสการพระมหาธาตุแช่แห้ง 7 วัน 7 คืน แสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคนเกิดปีเถาะ ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเกิด ทำให้นักท่องเที่ยวล้นหลามเข้ามาสักการะกันอย่างต่อเนื่อง สัมผัสวิถีชีวิตถิ่นฐานพื้นบ้าน การตีกลอง การแข่งขันจุดบอกลไฟดอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ สอดคล้องกับ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ⁵ ที่ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด โดยพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาล และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นั้นจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิจ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวแนวศาสนาที่นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้วยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ

รวมไปถึง การรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่ประชาชนส่วนใหญ่แล้วกำลังแสวงหาความสงบ เงียบ ไม่วุ่นวาย โดยได้มีการเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ชักจูงนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เนื่องจาก จังหวัดน่าน ถือว่าเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวต้องตั้งใจไป เพราะไม่ได้เป็นจังหวัดทางผ่าน ที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะได้ ด้วยระยะทางห่างไกลของสถานที่แต่ละแห่งที่มีความโดดเด่นในแต่ละอำเภอ โดยเฉพาะวัดในพื้นที่ที่มีไม่ต่ำกว่า 10 วัด ซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงแทบทั้งสิ้น อาทิเช่น วัดภูมินทร์ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง กระซิบรักบันลือโลก ภูม่านยาม่าน ซึ่งเป็นภาพที่มีความโดดเด่น และเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของเมืองน่าน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม น่านก็ได้มีการสร้างมนเสน่ห์ที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น

⁵ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์.

ไม่ว่าจะเป็นวัดพระธาตุแช่แห้ง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์วัดมิ่งเมือง หมู่บ้านไทยลื้อ และนาเกลือ

ถึงแม้จังหวัดน่านเป็นจังหวัดเล็ก ๆ มีความสงบ ความเรียบง่าย อันเป็นเสน่ห์ของเมืองนี้แล้ว น่านยังแฝงไว้ด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยาวนาน เราจึงเห็นความวิจิตรงดงามด้วยสถาปัตยกรรมล้านนา ได้มีการเชื่อมโยงกับชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ของการพูด การแต่งตัวยังคงรักษาวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม พร้อมบรรยายให้ความรู้ เกี่ยวกับความเป็นมาของจังหวัดน่าน ในการนั่งรถลงเยี่ยมชมเมือง โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านมีผู้วิจัยหลายท่าน ที่ทำการศึกษถึงแนวทางและศักยภาพของจังหวัดน่าน ในด้านการท่องเที่ยว⁶ ได้ทำการศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลตุ้ อำเภอมือฉ่าง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณมีเส้นทางท่องเที่ยวในตำบลตุ้ได้เกิดมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ เครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเกิดการตื่นตัววางแผนกิจกรรม และผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญของนักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน ถือว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง บ้าน วัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ได้เป็นอย่างดี มีการทำงานในรูปแบบบูรณาการต่อกัน สร้างสมดุลการท่องเที่ยวชุมชนและพื้นที่ให้ได้มาตรฐานอย่างยั่งยืน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การที่นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่มักจะถูกทำลายหรือลบเลือนไปจากการกระทำของนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทุกภาคส่วนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาอย่างเร่งด่วน รวมถึงปัญหาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ปัญหาขยะมูลฝอยและน้ำเน่าเสีย หากไม่มีแผนและการบริหารจัดการที่ดี ขาดมาตรการควบคุม การรุกรานทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ก็จะเป็นการส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในพื้นที่แทน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนและมีมาตรการแนวทางการจัดการปัญหาเหล่านี้ หรือแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามยังคงอยู่คู่กับลูกหลานสืบไป โดยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านสังคม วัฒนธรรม 5) ด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่พอดี เพราะการท่องเที่ยวที่พอดีจะนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืนของประชาชน

2.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่ปรากฏในประเทศไทย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เกิดการหมุนเวียน การสะพัดของเงิน รายได้ หรือการกระจายตัวของการท่องเที่ยว ซึ่งอยู่ในส่วนของการจัดการท่องเที่ยว การรณรงค์เพื่อการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขับเคลื่อนต่อการท่องเที่ยวทั้งในเชิงสังคมและเชิง

⁶ กิตติกรณสมยศ, ราชวดี สุขภิรมย์ และสไบพิพย์ อินไสย, การวิจัยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ในชุมชนตำบลตุ้ อำเภอมือฉ่าง จังหวัดน่าน, รายงานการวิจัยวิทยาลัยชุมชนน่าน สำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558, หน้า 16.

บวกต่อสังคมในภาพรวม ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัด และสถานที่สำคัญทางศาสนา สามารถจำแนกได้ ดังนี้⁷

1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี

2) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural And Traditional Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อ ความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

ซึ่งวัฒนธรรมชนบทธรรมนิยมประเพณีท้องถิ่นภายในวัดมีการเติบโตเป็นอย่างมาก มีความเกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาและวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจเช่น วิถีชีวิต พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี ศิลปะ และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือและการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ยังเป็นที่น่าสนใจ⁸ โดยมีแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังนี้

1) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว แก่พระภิกษุสงฆ์ คณะกรรมการวัด รวมถึงชุมชน ให้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2) ร่วมดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบ บูรณาการในภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวเข้ามา โดยเฉพาะในเรื่องความสะอาด การปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม มีเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชน เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน

3) ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน วางแผนการดำเนินงาน ส่งเสริมให้เห็นคุณค่า และร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นไว้

4) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัด อย่างต่อเนื่อง ทุกรูปแบบเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม

5) จัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด, กิจกรรมลดเหล้าเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา ประเพณีโยนดอกบัว เป็นต้น ซึ่งนำเอาความโดดเด่นของวัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละพื้นที่มากระตุ้นการท่องเที่ยว

⁷ Tirakananta, S., **Methodology in Social Science Research (10th ed.)**, (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2012)

⁸ จุฑามาศ คงสวัสดิ์, การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองโบราณอู่ทอง สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร, 2550. หน้า 9.

6) การบริหารจัดการด้านการเงิน บุคคล มีการให้คณะกรรมการเป็นผู้ดูแล ตรวจสอบการดำเนินงาน

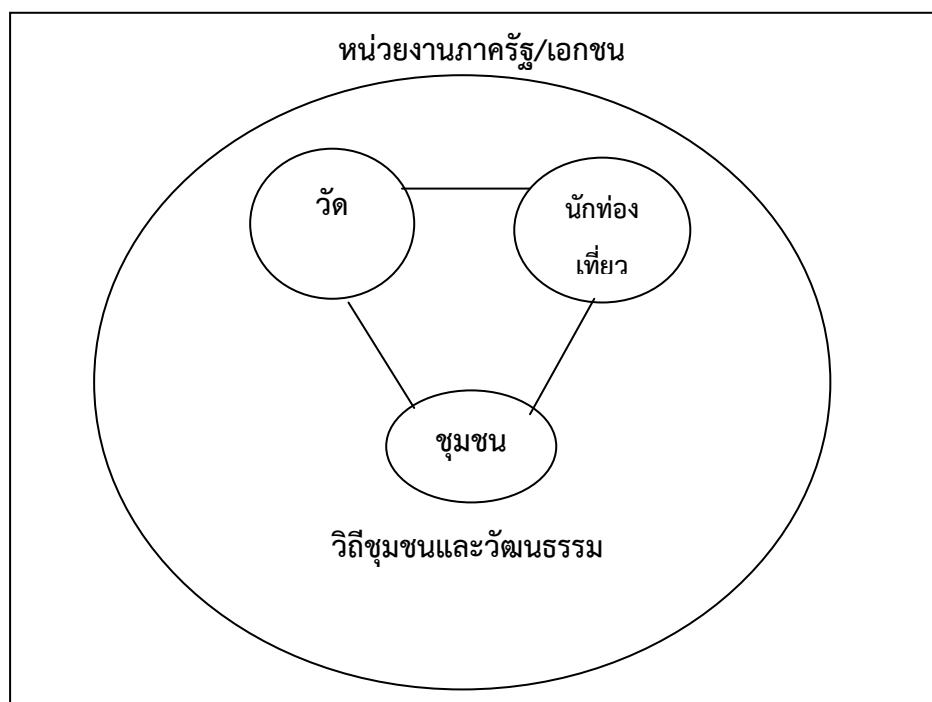
จะเห็นได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ควรนำศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่มีคุณค่า โดยนำต้นทุนเหล่านี้มาใช้และบูรณาการให้เหมาะสม ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะนี้สะท้อนถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม สะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างทรัพยากรในท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้ควบคู่กันไป และยังคงรักษาอนุรักษประวัติศาสตร์ ผ่านหลักธรรมคำสอนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ หรือการเข้าไปจัดการให้เกิดการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบของชุมชนและวิถีชุมชน ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของคนในชาติ รวมถึงหลักธรรมคำสอนมากขึ้น โดยการบูรณาการร่วมกันของทุกฝ่าย จัดการดำเนินการท่องเที่ยวให้เป็นระบบโดยยึดชุมชนและวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน

2.3 ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวต่อวัด สังคม และชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การที่วัดจะอยู่ได้ตลอดไปนั้น ต้องอาศัยแรงศรัทธาจากนักท่องเที่ยวเข้าวัดทำบุญ บริจาคปัจจัย ทำนุบำรุงพระศาสนา พระสงฆ์เองก็มีหน้าที่ดูแลรักษา ปฏิบัติธรรม เป็นนักพัฒนาไม่หยุดนิ่ง ให้พระพุทธรูปศาสนายังคงเจริญรุ่งเรือง ปะพุดิตตนให้เป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธา ส่วนนักท่องเที่ยวเองก็ต้องเห็น ความสำคัญ วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ แหล่งรวมอารยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในฐานะทางประวัติศาสตร์ โดยไม่รุกรานหรือทำลาย ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามนั้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงกลายเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ไม่เว้นแต่ภาครัฐและเอกชนเท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องกับ วัด ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวแนวพุทธ คือ การเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจและการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ต่อสรรพสิ่ง เพื่อให้เกิดความสุขในชุมชน มุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตมากกว่าความรู้เพื่อความบันเทิง เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นที่พักทางใจของประชาชน⁹

⁹ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557). หน้า 8.

ภาพประกอบที่ 3: ความสัมพันธ์รูปแบบการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นตน การที่วัด ชุมชน และนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกันกับการท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ ดังปรากฏในงานวิจัยของ มัชฌิมา อุดมศิลป์ที่พบว่า ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเริ่มต้น ที่มีทุนเป็นของตนเอง แล้วนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มทำให้เกิดการสร้างงานและอาชีพหากชุมชนเกิดการจัดการอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่มีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ดีเหมาะสมกับชุมชน

2.4 ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในเมื่อถึงยุคโลกาภิวัตน์นี้การสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วส่งผลให้ความเจริญเติบโตทางวัตถุล้ำหน้ากว่าจิตใจจนทำให้คนมีจิตใจแข็งกระด้างกันมากขึ้น ถูกหล่อหลอมจากเทคโนโลยีต่าง ๆ กระบวนการขัดเกลาทางจิตใจ โดยบทบาทจากพระภิกษุสงฆ์ ผ่านการท่องเที่ยวในรูปแบบวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ทำให้หลากหลายประเทศตระหนักถึงความสำคัญ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ชุมชนต้องสร้างความเข้มแข็ง จากคุณค่าของวัฒนธรรม จากมรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

นำไปสู่ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านสาธารณูปโภค และสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว ปัญหาการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยว และปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยท้องถิ่น

1) ขาดจุดเด่นของวัฒนธรรม เนื่องจากความเป็นไทยมีความหลากหลายทางมิติทั้งทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตในแต่ละภาค เราควรสร้างจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของตนเอง มากกว่านำของที่อื่นมาใช้กับบริบทของตนเอง เพราะแต่ละที่มีจุดเด่นและบริบทในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ทำให้รู้สึกถึงความไม่ชัดเจนในวัฒนธรรมพื้นที่นั้น ไม่มีความแตกต่าง ไม่สามารถเข้าถึงวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ ได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เข้ามา

2) ขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการถ่ายทอดข้อมูล เนื้อหา ขาดการรวบรวมเรื่องราวอย่างเป็นระบบมีการถ่ายทอดที่ไม่น่าสนใจ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้สึกถึงความโดดเด่น ของข้อมูล และอาจทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย และไม่สนใจในเนื้อความนั้น ๆ ที่ผู้สื่อต้องการสื่อถึง

3) ความสะดวกสบายของสถานที่เพราะปัจจุบัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้มีแต่เพียงหนุ่มสาวเท่านั้น แต่ยังมีผู้สูงอายุ ต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ รวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ขาดความสะดวกสบายในการเดินทางเยี่ยมชม ไม่มีทางเดินราวกะให้ผู้สูงอายุเดินสำรวจ ไม่มีรถวีลแชร์ให้บริการ เป็นต้น

ดังนั้น แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม เช่น ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น เห็นความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม ผ่านความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อที่ชุมชน จะได้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของ ในการขับเคลื่อนงานอย่างเต็มที่ รวมถึงวิธีการในการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวทั้ง รูปแบบกิจกรรม ที่จะสื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงอัตลักษณ์ในพื้นที่ของตนเองให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรได้รับความเห็นชอบจากชุมชน เพราะจะเป็นเครื่องชี้วัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใด ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด เรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น เพราะ การที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งคนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป¹⁰

3. บทสรุป

จากกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก ซึ่งไม่ต่างกันเพราะประเทศต่าง ๆ ก็มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างชัดเจน อย่างเช่น พม่า อินโดนีเซีย และลาว ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่เป็นการท่องเที่ยวตามสถานที่ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ การมีศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย การท่องเที่ยวหากมองในมุมทางเศรษฐกิจ รายได้และผลประโยชน์ของประเทศชาติในองค์รวมอย่างที่คาดหวังหรือต้องการ ในหลักการทางพระพุทธศาสนา

¹⁰ Coltmann, M.M., *Introduction to Travel and Tourism: An international approach*. (New York, USA: Van Nostrand Reinhold, 1989).

แต่เนื่องจากประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีศักยภาพที่โดดเด่น ประกอบกับพฤติกรรมของคนในชาติ มีน้ำใจไมตรีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เข้ามาเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้น เราควรที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการสร้างจุดเด่นของวัฒนธรรมให้โดดเด่น ในแต่ละพื้นที่ ให้มีเรื่องราวเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน ควรมีการพัฒนาวิธีการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทย ให้มีความน่าสนใจ โดยประยุกต์บทเรียนจากประเทศต้นแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องราวในพิพิธภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้เข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ผ่านการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้นักท่องเที่ยว จึงได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่สนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมละงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่

โดยเฉพาะภาคเหนือ เป็นดินแดนทางพระพุทธศาสนาแต่ดั้งเดิมยาวนาน มีนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เพราะ มีธรรมชาติที่สวยงาม ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ทั้งภาษา ท่าทาง กริยาต่าง ๆ ล้วนมีเอกลักษณ์ของตนเอง ประกอบกับการมีชื่อเสียงของวัดวาอารามในภาคเหนือ เป็นจำนวนมาก มีการแสดงถึงพุทธประวัติ ความเลื่อมใสของเกจิชื่อดังต่าง ๆ รวมถึงการมีศิลปะ สถาปัตยกรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพวาดล้านนาที่มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์ จึงเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และนอกประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้ทุกภาคส่วนต้องมีการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนา ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ แนวทางในการปฏิบัติแก่พระภิกษุสงฆ์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา กลายเป็นวัดต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเช่น จังหวัดน่าน เพราะการที่วัดจะอยู่ได้ตลอดไป ต้องอาศัยแรงศรัทธาจากนักท่องเที่ยวเข้าวัด ทำบุญ บริจาคปัจจัยทำนุบำรุงพระศาสนา พระสงฆ์เองก็มีหน้าที่ดูแลรักษา ปฏิบัติธรรม เป็นนักพัฒนาไม่หยุดนิ่ง ให้พระพุทธศาสนายังคงเจริญรุ่งเรือง ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา ส่วนนักท่องเที่ยวเองต้องเห็นความสำคัญ สำหรับรับการท่องเที่ยวประเภทวัด เพราะวัดนั้นเป็นแหล่งรวมอารยสถาปัตย์ และของมีมูลค่าอย่างอื่น ๆ ช่วยกันอนุรักษ์และหวงแหนร่วมกัน ที่มีคุณค่าในฐานะประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มาพร้อมกับประวัติศาสตร์สังคม ชุมชนผ่านการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด ชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ได้ใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อน โดยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านสังคม วัฒนธรรม 5) ด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่พอดี เพราะการท่องเที่ยวที่พอดีจะนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืนของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทาง
แสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557**. กรุงเทพมหานคร สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557
- กิตติกรณ์ สมยศ,ราชาวดีสุขภิรมย์และสไบทิพย์อินไสย. การวิจัยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการ
เรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วม ในชุมชนตำบลตุ้ใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. **รายงานการวิจัย
วิทยาลัยชุมชนน่าน** สำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
2558.
- จุฑามาศ คงสวัสดิ์. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองโบราณอุ้มทอง สุพรรณบุรี.
วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร, 2550.
- พิมพ์ระวี โจรนึ่งศักดิ์. **การท่องเที่ยวชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์เดียนสโตร, 2553
- มัทธมา อุดมศิลป์. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคน
จังหวัดสมุทรสงคราม. **วารสารวิทยบริการ**. 24 (4) ตุลาคม-ธันวาคม 2556:135-149. ออนไลน์ .
สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2563.จากเว็บไซต์
<http://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/viewFile/13/11>
- สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. **โครงการทิศทางการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10
ปี**.ออนไลน์.ค้นหาเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2563. จากเว็บไซต์
https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/article_attach/02FinalReportDirection10Year.pdf.
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์.
วารสารปัญญาวิวัฒน์, 5(1), 2554).
- Coltman,M.M., **Introduction to Travel and Tourism: An international approach**. New York,
USA:Van Nostrand Reinhold, 1989
- L.Robert,&D.Hall., **Rural tourism and recreation: principle to practice**. London: UK, 2001
- Tirakananta, S. **Methodology in Social Science Research (10th ed.)**. Bangkok: Chulalongkorn
University Press.2012
- World Tourism Organization (UNWTO). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2563. จากเว็บไซต์
http://osthailand.nic.go.th/files/policy_sector/File_Download/Tourism_Analysis.pdf